

„BEZ DUCHA SVATÉHO NEMŮŽE BÝT ANI KŘEŠŤANSTVÍ, JEN VÍRA V TRADICI.“

Etnografická studie letničního a neocharismatického společenství v současné ČR*

Monika Soukupová

Fakulta humanitních studií UK Praha

“Without the Holy Spirit, There Can Be No Christianity, Only Faith in Tradition.” An Ethnographic Study of Pentecostal and Neo-charismatic Communities in Contemporary Czech Republic

Abstract: This article focuses on the Pentecostal and Charismatic movements as part of Evangelical Christianity in contemporary Czech Republic. The text is a resumé of ethnographic research conducted in two Czech Pentecostal Churches – the Apostolic Church in Prague and the Christian Fellowship Church. In these communities, certain aspects of Pentecostal church life were observed using the participant observation method, as well as interviews with informants. The aim of the research was to focus on how these believers understand Pentecostal religiosity, and where we can see some crucial aspects of this kind of religiosity within church activities. I try to explain why the home groups and community prayer are more important for my informants than large-scale impersonal activities. Further attention was focused on the preferred forms of evangelization. I want to demonstrate the shift from mass evangelization in the 1990s to the current personal form of evangelization, based on deep personal relationships with unbelievers.

Keywords: Christianity; Evangelicalism; Pentecostal; Charismatic; Church; Evangelization

* Článek vychází z bakalářské práce autorky, jejímž vedoucím byl doc. Zdeněk R. Nešpor (Chaloupková 2015).

Letniční křesťanství je velmi výraznou a specifickou podobou (současného) evangelikálního křesťanství. Ve svém výzkumu jsem se soustředila jen na několik jeho aspektů, týkajících se především sborového života dvou pentekostálních společenství, nebo přesněji jednoho společenství letničního a druhého neocharismatického. Tyto sbory představují určité odlišné formy evangelikalismu v českém prostředí. V rámci výzkumu jsem kladla důraz především na to, jak jednotlivé fenomény chápou a interpretují samotní členové sborů, a tyto subjektivní poznatky jsem se pokusila konfrontovat s postřehy z mého zúčastněného pozorování, které jsem prováděla na bohoslužbách, modlitbách a specificky zaměřených večerech. Zajímalo mne, jak sami členové chápou „letničnost“ svých společenství, na které aspekty této specifické formy zbožnosti věřící upírají pozornost, v čem spatřují odlišnost svých sborů od nepentekostálních společenství a jak se tato výlučnost manifestuje v rámci sbory pořádaných aktivit. Hluběji jsem se soustředila na sféru evangelizace, jelikož velký důraz na evangelizační úsilí je pro evangelikální křesťanství typický. Moje zkoumání se zaměřilo na podoby evangelizace – které formy evangelizace daná společenství preferují, které naopak odmítají a proč, přičemž se snažím dnešní preferované formy nahlížet v kontextu historického vývoje příslušných společenství. Dále jsem se pokusila ukázat, jakou roli hraje právě příslušnost k pentekostálním společenstvím v uvažování věřících o vhodných formách evangelizace.

Fenomén evangelikalismu

Evangelikální hnutí je nejrychleji rostoucím fenoménem současného křesťanství. K roku 2000 se k němu hlásilo asi 650 milionů křesťanů a o osm let později už 750 milionů (Černý 2009). Podle Balmera se toto hnutí stalo nejvlivnějším náboženským a sociálním hnutím v dějinách Ameriky (Balmer 2002). Jedná se o hnutí pestré, rozmanité, zastoupené na všech kontinentech. Vychází z protestantismu, avšak participuje ve všech křesťanských tradicích a není snadné jej pevně ohraničit. Podle Vojtíška můžeme počátky evangelikálního křesťanství hledat v pietismu (Vojtíšek 2014; dále např. Vojtíšek 2004; Filipi 1998; Olson 2012), puritánství (Putna 2010; Olson 2012) a probuzenectví (Vojtíšek 2004; Balmer 2002; Putna 2010), přičemž největší vliv dle něj sehrálo právě probuzenectví, s nímž je evangelikalismus někdy dokonce ztotožňován.

Vojtíšek (2014) upozorňuje na nezbytnost rozlišovat mezi slovy „evangelijní“, „evangelický“ a „evangelikální“. Slovo „evangelijní“ se neproblematicky

vztahuje k evangeliu,¹ zatímco pojmy „evangelický“ a „evangelikální“ mají svou historii. „Evangelický“ (něm. *evangelisch*) od dob Martina Luthera naznačovalo odklon od církevní tradice a příklon k podstatě víry – k evangeliu. V Evropě se tak postupně slovo „evangelický“ stalo vlastně synonymem slova „protestantský“ (stejně tak je to se slovy „evangelík“ a „protestant“). V Anglii a v Novém světě (tedy v jazykovém prostředí angličtiny) se však pojmy „evangelický“ (*evangelical*) a „protestantský“ (*protestant*) rozrůznily. Nově vznikající typ protestantské zbožnosti se stále častěji začal označovat slovem *evangelical* a jeho nositelé jsou známí jako „evangelikálové“ – *Evangelicals*. Toto rozlišení přijaly i další jazyky, mimo jiné i němčina (*evangelisch* a *evangelikal*) a čeština („evangelický“ a „evangelikální“).

Teoretikové evangelismu se vesměs shodují na základních rysech tohoto hnutí. Bebbington (1993) vymezuje evangelikalismus na základě čtyř zásadních prvků: konversionismu (víry v potřebu obrácení člověka), aktivismu, blicismu (zvláštního vztahu k Bibli) a krucicentristu (důrazu na Kristovu obět na kříži). Vojtíšek (2014) k těmto charakteristickým rysům přidává ještě důležitost individuálního a osobního prožívání víry a misijní aktivity, Olson tyto prvky dále rozvádí a definuje evangelikalismus jako „volné sdružení (koalice, síť, mozaika, paleta, rodina) většinou protestantských křesťanů mnoha ortodoxních (trojičnických) denominací a samostatných sborů i necírkevních organizací. Vyznávají víru v nadpřirozeno, Bibli jako nepřekonatelnou autoritu ve všech záležitostech víry i praxe a Ježíše Krista jako jediného Pána, Boha a spasitele. Věří v hříšnost lidstva a ve spasení, které vydobyl Ježíš Kristus skrze své utrpení, smrt a vzkříšení, potřebu osobního pokání a víry (obrácení) pro úplné spasení, důležitost zbožného života a růstu ve svatosti a učenictví, naléhavost hlásání evangelia a proměny společnosti. Očekávají návrat Ježíše Krista, který přijde soudit svět a ustanovit konečnou a úplnou Boží vládu“ (Olson 2012: 13).

Velmi výrazným a specifickým proudem v rámci evangelikálního křesťanství je letniční hnutí. První letniční křesťané byli součástí hnutí svatosti² uvnitř amerického metodismu konce 19. století, navazovali na metodistický pojem

¹ Evangelium (řecky *euangelion*) – dobrá zvěst či zpráva o tom, co pro nás Bůh v Ježíši Kristu učinil. Jelikož je jádrem evangelia svobodná a ničím nepodmíněná boží milost, zdůrazňují tak i spasení pouhou milostí – *sola gratia* (Bloesch 1988: 15).

² Hnutí svatosti vzniklo v první polovině 19. století v Severní Americe. Zdůrazňovalo nutnost křesťanova růstu ke svatosti a dokonalosti, přičemž po zkušenosti konverze má věřící usilovat o dosažení druhého požehnání, tedy posvěcení. Křesťan by měl být Bohem osvobozen od sklonu hřešit a též připraven na dosažení „dokonalé lásky“ (Vojtíšek 2014).

křtu Duchem svatým, avšak zkušenost posvěcení nevnímali jako dlouhodobý proces, nýbrž jako jednorázový akt (Filipi 2012). Letniční přijali jako symbolický počátek svého hnutí datum 1. leden 1901, který se pojí se studentkou biblické školy Bethel v Topece v Kansasu Agnes Ozmanovou, jež byla přesvědčena, že prodělala zkušenost křtu v Duchu svatém a začala se modlit v jazycích.³ Na podobě vznikajícího pentekostalismu se významně podílel zakladatel školy Bethel Charles Fox Parham, avšak podle Vojtíška je faktický počátek hnutí spojen spíše s kazatelem Williamem J. Seymourem, jenž prostřednictvím svých kázání o křtu Duchem svatým, glosolálii či dalších duchovních darech podnítil v roce 1906 tzv. probuzení v Asuza Street v Los Angeles, odkud se letniční hnutí šířilo po celých Spojených státech a později díky norským misionářům i do Evropy (Vojtíšek 2014). Na území Spojených států amerických vznikly dvě významné pentekostální církve, afroamerická Církev Boha v Kristu⁴ a bělošská církev Shromáždění Boží.⁵

Pentekostální zbožnost lze definovat jako velice emocionální a dynamickou, Vojtíšek zdůrazňuje, že „život příslušníků této tradice charakterizuje citové prožívání křesťanské víry, entuziasmus, dynamická bohoslužba se zapojením těla (s tleskáním, zvedáním rukou apod.) a důraz na osobní a bezprostřední vztah k Bohu“ (Vojtíšek 2004: 103). Filipi (2012) akcentuje entuziastický ráz letničních bohoslužeb a zbožnosti, jež je orientována na zkušenost. Reakcí na zkušenost s živým Bohem je vděčnost, chvála, oslava, radostný ráz letničního křesťanství jako by zdůrazňoval Boží vítězství nad hříchem. Letniční zbožnost se neuzavírá před žádnými sociálními, kulturními ani jinými skupinami lidí.

V rámci pentekostální teologie je nutné rozlišovat nejméně⁶ dvě odstupňované náboženské zkušenosti – konverzi a křest v Duchu, přičemž druhá jmenovaná není podmínkou pro spasení. Křtem v Duchu získávají křesťané zvláštní dary Boží milosti, charismata, a jsou vybaveni k misijní službě. Letniční křesťané odkazují na novozákonní Letnice, kdy po Ježíšově nanebevstoupení sestoupil na apoštoly Duch svatý, oni začali hovořit v cizích jazycích a byli vybaveni k misijní službě. Pentekostální křesťané jsou přesvědčeni, že tato zkušenost není omezena pouze na apoštoly, nýbrž je přístupná pro všechny Boží lid. Křest

³ Glosolálie.

⁴ Church of God in Christ.

⁵ Assemblies of God.

⁶ Někteří letniční vkládají mezi akt obrácení a přijetí křtu v Duchu svatém ještě proces posvěcení.

v Duchu se podle většiny letničích má manifestovat modlitbami v jazycích či jiným nadpřirozeným znamením.

Charismatické hnutí rámuje Vojtíšek (1998) jako novou vlnu pentekostalismu působící od šedesátých let dvacátého století. Pojem charismatické hnutí či hnutí charismatické obnovy je označením pro široké spektrum skupin a společenství napříč církevními tradicemi, jejichž cílem je podle Filipiho „oživit tradiční církevnictví důrazem na původní ‚parametry‘ prvokřesťanské“ (Filipi 2008: 67). Vojtíšek (2014) považuje za jednu ze zásadních charakteristik charismatického hnutí jeho pronikání do téměř celého spektra křesťanských církví, v nichž se mu podařilo vytvářet charismatická křídla, která poté šířila ve svých denominacích pentekostální důrazy. Tato křídla však mnohdy narážela na odpor křesťanů, kteří nebyli s pentekostálními důrazy ztotožnění, a tak vedle skupin fungujících v rámci stávajících denominací začaly později vznikat i denominace nové, samostatné. Za symbolický počátek charismatického hnutí je možno považovat rok 1959, kdy Dennis J. Bennett v Los Angeles zažil křest v Duchu svatém, doprovázený glosolálií, přičemž po tomto zážitku zůstal nadále členem episkopální církve. Tímto aktem inspiroval mnoho dalších protestantských křesťanů, kteří přijali letniční důrazy, avšak zůstali ve svých původních denominacích. Na konci šedesátých let dvacátého století pronikly prvky pentekostální zbožnosti i do společenství římských katolíků, kteří iniciovali postupný vznik vnitřního církevního hnutí, jež nese název „katolická charismatická obnova“ (Vojtíšek 2014).

Za neocharismatické hnutí se označuje množství nezávislých („postdenominačních“) sborů a volných svazků sborů, které vznikají od osmdesátých let 20. století a kombinují různé prvky pentekostální tradice (Mrázek – Vojtíšek 2014). Toto hnutí, jak už jeho název napovídá, se ve své teologii významně zaměřuje na charismata, dary Boží milosti. (Neo)charismatici jsou, ve shodě s letničích, přesvědčeni, že speciální dary, které Bůh seslal skrze svého Ducha o Letnicích na apoštoly, nebyly určeny pouze křesťanům první církve, nýbrž že jsou dostupné i pro křesťany dnešní doby. Od tohoto faktu se také odvíjí forma bohoslužeb, která je velice podobná bohoslužbě letniční, můžeme se při ní setkat s entuziastickými verbálními projevy, tancem, uctívání Boha pomocí praporů, tleskáním či například troubením na šofar, prostor je dán projevům Ducha svatého, ať už se jedná o prorokování, modlitby za uzdravení či glosolálii. Příslušníků tohoto hnutí se ve světě nachází několik desítek milionů, za což vděčí mimo jiné jedné z hlavních postav počátku tohoto hnutí, již je David Du Plessis či kazateli Johnu Wimberovi, zakladateli celosvětově rozšířených sborů Vinice (Vojtíšek 2004).

V České republice se k evangelikálnímu hnutí hlásí asi 20 až 30 tisíc křesťanů. Ekumenickou platformou evangelikálních křesťanů je Česká evangelikální aliance (ČEA),⁷ která vznikla roku 1991⁸ a jejíž součástí jsou tyto denominace: Apoštolská církev, Armáda spásy, Církev bratrská, Evangelická církev metodistická, Křesťanská společnost, Křesťanské sbory, Slezská církev evangelická a Církev Nová naděje.⁹

Počátky letničního hnutí na našem území se pojí s existencí skupinek letničních křesťanů, vyskytujících se od počátku dvacátého století na Těšinsku. Jednalo se zejména o Křesťanské společnosti a Svaz rozhodných křesťanů letničních, jenž byl roku 1910 zaregistrován jako náboženský spolek, avšak v padesátých letech byl jako spolek komunistickým režimem zlikvidován. Tito křesťané, společně s dalšími skupinkami letničních věřících z Prahy a Brna usilovali o legalizaci své církve. Letniční křesťané dosáhli naplnění svého cíle až 25. ledna 1989, kdy získali povolení ke své činnosti jako Apoštolská církev (Gabrielová 2012). V současné době kromě Apoštolské církve v České republice působí Mezinárodní letniční společnosti, jež je součástí Mezinárodní sjednocené letniční církve,¹⁰ a dále misijní laická organizace Mezinárodní sdružení podnikatelů zvěstujících plně evangelium. Mezi společnostmi s letniční tradicí lze zařadit i společnosti hlásící se k hnutí víry.

Na české území proniklo hnutí víry¹¹ na konci osmdesátých let prostřednictvím zambijského studenta Henryho Kashweky, jehož skupina následovníků, později v čele s Alexandrem Flekem, utvořila společnost s názvem Voda života a v devadesátých letech po spojení s brněnským sborem Slovo života přijala

⁷ Vyznání víry ČEA viz: http://ea.cz/134/vyznani_viry

⁸ <http://www.ea.cz/30/historie>

⁹ <http://www.ea.cz/52/denominace>

¹⁰ United Pentecostal Church International.

¹¹ Hnutí víry je širokým proudem, vzniklým z pentekostalismu v sedmdesátých letech dvacátého století. U jeho zrodu stál pastor původně církve Shromáždění Boží Kenneth Erwin Hagin, jenž založil biblické studijní centrum Rhema v Oklahomě, odkud se učení víry šířilo dále do celého světa. Nauka hnutí víry staví na předpokládané Boží touze naplnit člověka tak, aby ve všech směrech prosperoval. Limitujícím faktorem pro toto naplnění je pouze lidská (ne)víra. Příslušníci tohoto hnutí jsou tedy povzbuzováni k pozitivnímu myšlení a proklamaci pozitivních věcí a událostí, které si ve svém životě přejí, jako již uskutečněných. Věřící by měl být zdravý, bohatý a úspěšný, všechny případné problémy lze řešit vírou. Toto přesvědčení v některých případech vede například k odmítání lékařské péče či odevzdáváním značného množství majetku pro církevní účely za vidinou zbohatnutí. Letniční církev Shromáždění Boží se od K. E. Hagina v počátcích hnutí víry distancovala, avšak některé prvky (například pozitivní vyznávání) jsou mezi pentekostálními křesťany obvyklé (Vojtíšek 2004).

jméno Křesťanská společnost Slovo života. Toto společenství později Alexandr Flek opustil a v současné době vede pražské evangelické společenství Ta Cesta. V devadesátých letech se hnutí víry na našem území prosazovalo zároveň prostřednictvím Steva Rydera, za jehož působení vzniklo na Moravě 12 sborů, jež se staly součástí R.O.F.C.¹² V současné době nalezneme v České republice poměrně značné množství společenství opírající se o nauku hnutí víry. V roce 2009 byla státem zaregistrována církev Nová naděje,¹³ jež je připojena k americké Církvi Boží a v České republice sdružuje 9 samostatných sborů – například původně samostatný charismatický opavský sbor Cesarea, Křesťanskou mezinárodní misii či sbory R.O.F.C. vzniklé v okrese Jeseník. Dále v České republice působí Triumfální centrum víry, jež je zastoupeno v Praze, Brně a Olomouci a též Křesťanská společnost Nový život,¹⁴ působící v téměř desítkách měst po celé republice či Církev živého Boha¹⁵ s šesti sbory na území ČR.

Počátky neocharismatického hnutí na našem území lze datovat do sedmdesátých a osmdesátých let minulého století, pojí se s postavou Johna MacFarlana, který tři roky působil v socialistickém Československu. Po jeho vyhoštění byla dále do Československa ze Západu ilegálně dovážena křesťanská literatura charismatického zaměření, přičemž zásadní inspirací pro tuto dobu byla teologie Dereka Prince. Centrem neocharismatického křesťanství se v roce 1979 stal sbor Českobratrské církve evangelické v Praze na Maninách, vedený vikářem Danem Drápalem, jenž stál později u zrodu Církve Křesťanská společenství (Vojtišek 2004: 103–104). Mezi charismaticky orientované sbory v České republice se kromě Církve Křesťanská společenství řadí například pražská Služba smíření, Dobrá zpráva v Jablonci nad Nisou či brněnský sbor Ježíš přijde. Na přelomu tisíciletí se k charismatickému směřování přiklonila i Jednota bratrská. Křesťany charismatické orientace sdružuje v České republice Křesťanská misijní společnost (KMS). V České republice působí i řada společenství vzniklých na základě zahraniční misie – například pražský sbor Hope, založený berlínským sborem Církve naděje či trutnovské Společenství Obrody jako pobočka pentekostální organizace Revival Centers Fellowship.

¹² Mezinárodní misijní organizace Reach Out for Christ.

¹³ <http://www.nova-nadeje.cz/sbory.htm>

¹⁴ <http://www.novyzivot.cz/?lang=cs&action=kdo-jsme>

¹⁵ <http://www.cirkevzivehoboha.cz/>

Výzkum a jeho metodologie

Předmětem mého výzkumu byla dvě křesťanská společenství, hlásící se k evangelikální a letniční (charismatické) orientaci. Prvním z nich je 1. sbor Apoštolské církve v Praze (1ACP), druhým regionální sbor Křesťanského společenství Praha (CKS), konkrétně region Střed. Tento výběr nebyl nahodilý, v případě 1ACP se jedná o sbor, jehož zakladatelé a zároveň jeho někteří nynější členové, byli u vzniku Apoštolské církve v Československu a byli ochotni se mnou hovořit o historii nejen tohoto sboru, nýbrž celé Apoštolské církve, a zároveň reflektovat změny, kterými sbor od počátku devadesátých let prošel. Region Střed jsem si ke svému výzkumu vybrala zejména proto, že mi jeho pastor, Petr Kácha, který je zároveň členem vedení CKS, umožnil nejen nahlédnout do tohoto společenství, nýbrž mi také pomohl zasadit sledované jevy v regionu do kontextu historie i současné situace Církve Křesťanská společenství. Zároveň se jedná se o sbory, se kterými mám zkušenost ze svého osobního života, region Střed jsem navštěvovala v dětském věku, v současné době jsem členkou 1ACP.

Apoštolská církev (AC) je protestantskou církví sdružující křesťany hlásící se k letniční tradici. Je součástí mezinárodní organizace Pentecostal World Conference a evropské Pentecostal European Fellowship. Organizačně je přidružena k církvi Boží shromáždění,¹⁶ jejíž teologie je pro AC zároveň zahraničním inspiračním zdrojem. Apoštolská církev je též členem Ekumenické rady církví ČR a České evangelikální aliance. Její ústředí sídlí v Kolíně. Biskupem Apoštolské církve byl od jejího legalizování v roce 1989 Rudolf Bubik, jenž byl ve své funkci roku 2008 vystřídán současným biskupem Martinem Moldanem.

Apoštolská církev se po organizační stránce dělí do sborů, jež jsou seskupeny do správních oblastí. Tyto sbory jsou po hospodářské stránce autonomní, mají právní subjektivitu, jsou vedeny pastorem (obvykle je ustanoven i druhý pastor) a radou starších. Pro misijní účely vznikají stanice, jejichž členové se věnují misijní práci v místě svého shromažďování, avšak jsou stále odkázáni na spojení se svým mateřským sborem. Dále vznikají diaspory, ve kterých se scházejí věřící mimo sbor či stanici, avšak přesto jsou na ně duchovně i hmotně odkázáni. Apoštolská církev v ČR eviduje k 1. lednu 2016 51 sborů, 51 stanic a 67 diaspor, s téměř pěti tisíci členy.¹⁷

¹⁶ Assemblies of God.

¹⁷ http://apostolskacirkev.cz/component/com_zhgooglemap/Itemid,263/externalmarkerlink,0/id,1/view,zhgooglemap/

Můj výzkum probíhal v 1. sboru Apoštolské církve Praha. Vedení tohoto společenství zajišťuje pět lidí, tzv. „vedoucích“, přičemž hlavním vedoucím je první pastor Petr Sikora. Zásadní rozhodnutí přijímá tým vedoucích, avšak i ostatní členové se při pravidelných schůzích („vaříme spolu“) podílejí na rozhodování týkajících se vize sboru, aktivit, či finančního rozpočtu. Počet členů sboru se pohybuje mezi čtyřiceti a padesáti. Sbor se schází v pražských Strašnicích, v kostele Evangelické církve metodistické. Zde se nachází i kancelář sboru a probíhají zde kromě nedělních bohoslužeb i pravidelné modlitby a další aktivity sboru, například tematické večery. V roce 2011 se po dlouhodobých neshodách vedení sboru v otázkách nastavení a směřování společenství od sboru oddělila misijní stanice Dobrá zpráva¹⁸ v čele s bývalým prvním pastorem sboru Pavlem Knobem a působištem ve Štěrboholech, v roce 2013 získala stanice statut samostatného sboru.

Církev Křesťanská společenství je označení, pod kterým byla tato církev registrována Ministerstvem školství v roce 2002, avšak vznik subjektu Křesťanská společnost Maniny, později přejmenovaného na Křesťanské společenství Praha, je datován do roku 1990 a pojí se se jménem Dana Drápala. CKS je sdružením autonomních sborů a skupin, jejichž věroučná praxe se liší, avšak převládá charismatická orientace. V současné době je součástí CKS 47 sborů a misijních skupin s přibližně 2200 dospělými členy. Sídlo CKS se nachází v Praze 8.¹⁹ V hlavním městě působí Sbor KS Praha, který se dělí na lokální regiony, jež mají vlastní starší či pastory, avšak zároveň jsou součástí KS Praha. Těchto regionů je v současné době v Praze devět. Hlavním pastorem sboru je Lubomír Ondráček.

Součástí tohoto sboru je region Střed, který jsem si vybrala jako druhé společenství pro svůj výzkum. Region je veden tříčlenným staršovstvem, v jehož čele je pastor²⁰ Petr Kácha. Společenství má okolo osmdesáti dospělých členů a přibližně 40 dětí. Členové regionu se scházejí tři neděle v měsíci na pražských Vinohradech v budově Fitzwilliam Bussiness Centre. První neděli v měsíci se setkává ke společným bohoslužbám celý sbor KS Praha v Kulturním domě Ládví. Většina dalších aktivit probíhá v sídle CKS v ulici Na Žertvách. V roce 2014 byl založen nový region Hostivař, který vznikl na základě misijní práce regionu Střed v Hostivaři a do kterého odešlo přibližně 15 lidí.

¹⁸ Ze sboru odešlo přibližně 10 lidí.

¹⁹ <http://www.kaes.cz/onas/onas.htm>

²⁰ Tento typ vedení není v regionálních sborech KS Praha jediným možným řešením, v některých případech je v čele společenství pouze pastor nebo pouze staršovstvo.

Můj výzkum probíhal od listopadu 2014 do ledna 2015. Pravidelně jsem se účastnila nedělních bohoslužeb, pravidelných modliteb v obou společenstvích a jednoho tematického večera, o kterém budu hovořit později. Účast na domácích skupinkách jsem vyhodnotila po domluvě s duchovními jako nevhodnou z důvodu probírání intimních témat jednotlivých účastníků na akcích tohoto druhu. Stejně tak má potenciální účast na evangelizačních aktivitách by mohla být ve vztahu k nevěřícím lidem problematická. Uskutečnila jsem 12 polostrukturovaných rozhovorů, dva s pastory společenství a zbylých deset s členy sborů, kteří se nepodílejí na jejich vedení. Po celou dobu výzkumu jsem usilovala též o vedení co možná největšího počtu neformálních rozhovorů, které mi poskytovaly odpovědi na otázky, jež mi při výzkumu průběžně vyvstávaly.

Mým kritériem pro výběr informátorů pro polostrukturované rozhovory bylo členství v daném společenství trvající minimálně jeden rok a kritérium věku – v každém sboru jsem rozhovor uskutečnila s dvěma členy ve věku mezi 20 a 30 lety (soustředila jsem se na osoby, které nežijí v manželství), třemi členy ve věku 45 až 60 let a pastory. Věkové kategorie jsem volila s ohledem na silné zastoupení druhé zmiňované kategorie v obou společenstvích a též na relativně značnou angažovanost mladých lidí ve fungování sborů. Usilovala jsem o genderovou vyváženost – mými informátory je šest mužů a šest žen. Výběr konkrétních členů jsem konzultovala s pastory sborů. Jsem si vědoma faktu, že pomoc s výběrem informátorů ze strany pastorů ovlivnila můj výzkumný vzorek – je pravděpodobné, že vybraní lidé nejsou v rámci společenství „problematičtí“ a vycházejí s vedením sboru. Pastoři mi však také pomohli vybrat lidi, kteří jsou ve společenství aktivní a ochotní ke spolupráci.

Svou příslušnost k letničnímu křesťanství a osobní zkušenosti s oběma společenstvími vnímám částečně jako výhodu i jako nevýhodu. Předpokládám, že moje osobní zaangažovanost v letničním křesťanství vedla k větší uvolněnosti a otevřenosti dotazovaných, též k snížení jejich ostražitosti, kterou bych očekávala v případě, kdy by výzkumník neměl s daným fenoménem (kladné) osobní zkušenosti. Jsem přesvědčena o tom, že informátoři nekorigovali své výpovědi tolik, jako by tomu pravděpodobně bylo v případě nezaangažovaného výzkumníka. Pastorové obou společenství byli vůči mně též velmi otevření a ochotní ke spolupráci. Znalost prostředí a smyslu prováděných aktivit mi též posloužila k lepšímu pochopení probíhajících činností a výpovědí informátorů.

Jako negativní stránky mé osobní zaangažovanosti ve výzkumném tématu se mi jeví z mé strany předsudky, které nutně vznikají v případě, kdy je výzkumný

terén propojen s osobním životem výzkumníka, a dále případná nejistota ze strany informátorů, pramenící ze střetu mých rolí – výzkumníka a „sourozence v Kristu“. Nejistotu informátorů jsem se pokusila snížit na minimum důkladným objasněním své pozice a cílů svého výzkumu a slibem anonymizace. Uvědomuji si, že výpovědi informátorů ovlivnily blízké vztahy, které jsem s věřícími měla před začátkem výzkumu, avšak domnívám se, že v případě dotazování na tak intimní otázky, jako je osobní víra, je dlouhodobě vybudovaná důvěra mezi výzkumníkem a informátory spíše výhodou.

Před začátkem výzkumu jsem požádala o informovaný souhlas pastory daných společenství, ve kterém jsem je seznámila s cílem a průběhem výzkumu, využitím dat a o možných důsledcích participace členů tohoto sboru v mém výzkumu. Projednala jsem s nimi též otázku zachování anonymity daných společenství, avšak ta nebyla z jejich strany vyžadována. Pastory sborů jsem též informovala o všech jednotlivých krocích ve výzkumu, požádala je o pomoc při výběru vhodných informátorů a o svolení účastnit se jako výzkumník jednotlivých sborových aktivit. Informovaný souhlas jsem požadovala i od všech informátorů, se kterými jsem dělala polostrukturované rozhovory. V rámci první bohoslužby, které jsem se v rámci svého výzkumu v obou společenstvích účastnila, jsem dostala od vedení možnost veřejně se představit, odhalit svoji roli výzkumníka a vysvětlit důvod své návštěvy, čehož jsem využila. Všichni informátoři (kromě pastorů sboru, kteří anonymitu nevyžadovali) v následujícím textu vystupují pod pseudonymy.

Aktivity společenství

Kromě nedělních bohoslužeb se v rámci regionu Střed scházejí domácí či seniorské skupinky, konají se letní dovolené či občasné modlitebně zaměřené výjezdy. Mládež se setkává v rámci celého sboru KS Praha.

Misijní práce se soustřeďuje do pražské Hostivaře, z níž před několika měsíci vzešel nový region Hostivař, a dále do Úval, kde se konají nejrůznější evangelizační projekty pro děti. Další misijní aktivity jsou jak regionem, tak celým KS Praha hojně finančně podporovány. Prostředky sbor získává především z desátků placených jednotlivými členy, dále ze sbírek a z činnosti vlastních misionářů vysílaných do zahraničí. Dále se region podílí na výjezdech do Izraele, jednak na konvokace, jednak na modlitební setkání a evangelizaci. Regionální modlitby probíhají pravidelně v neděli před shromážděním, k modlitbám se scházejí i starší sboru a někteří členi regionu

se účastní i modliteb celosborových. Jednou měsíčně se konají takzvané Davidovy stánky.²¹

V oblasti sociální práce členové spolupracují s některými humanitárními organizacemi, avšak jedná se spíše o jednotlivce, region jako celek se do sociální práce příliš nezapojuje. Poskytuje spíše finanční pomoc členům, kteří se ocitli v tíživé životní situaci či nemají dostatek financí na některé regionální aktivity.

1ACP se schází ke společné bohoslužbě každou neděli od 16 hodin. V úterý probíhají tematicky rozdělené pravidelné modlitby, jež se zaměřují na dané společenství, blízké jeho členů (rodinu, přátele), situaci ve světě (válečné konflikty, pronásledování křesťanů) a jednotlivce (konkrétní problémy v životech konkrétních lidí, členů i nečlenů). Čtvrtky jsou věnovány zbývajícím aktivitám sboru – například schůzkám v neformálních prostorách (restauračních zařízeních), seminářům či diskuzím. Individuálně probíhá výuka základů křesťanství pro nově obrácené. V rámci sboru v době mého výzkumu fungovala jedna domácí skupinka a jedna další byla v procesu vzniku. Mládež sboru se schází spontánně, neorganizovaně. Sbor pořádá pravidelné letní a velikonoční dovolené v přírodě, v průběhu roku též výlety do přírody.

Stěžejní misijní aktivitou, které se 1ACP věnuje, je misie v Moldavsku, která je zaměřena na děti, bezprizorní sociální sirotky rodičů, kteří odjeli do zahraničí pracovat, a také na místní staré opuštěné lidi či osoby, které se nacházejí v tíživých životních situacích. Již se uskutečnily tři letní výjezdy zhruba desetičlenného týmu, jeden misionář 1ACP v Moldavsku působí dlouhodobě, pracuje na konkrétních projektech a připravuje půdu pro práci týmu. Kromě toho 1ACP podporuje misijní organizaci Operace mobilizace a příležitostně je posílána finanční podpora do oblastí, kde je kritická situace.

V oblasti sociální práce sbor reaguje na případný stav nouze konkrétních osob, jedná se však většinou o ojedinělé případy, sbor spíše spolupracuje s již zavedenými organizacemi, které mají se sociální prací zkušenosti a jsou pro to vybavené, jedná se zejména o Teen Challenge či Naději, která poskytuje azyl bezdomovcům.

Při hodnocení aktivit obou společenství je nutné mít na paměti téměř dvojnásobný počet členů regionu Střed oproti 1ACP a dále specifikum regionálního sboru, které spočívá v zapojení společenství do vyššího celku sboru KS Praha, a s tím spojený podíl regionu na celosborových aktivitách. Relativně malý počet

²¹ Jako Davidův stánek je označeno setkání věřících, kdy dochází k uctívání Boha prostřednictvím modliteb a chval, název odkazuje ke starozákonní postavě krále Davida, jenž měl postavit na hoře Sijón v Jeruzalémě stan, do kterého vložil truhlu úmluvy představující Boží přítomnost. Zde se Izraelci modlili a chválili Hospodina nepřetržitě 24 hodin denně 7 dní v týdnu.

členů 1ACP vytváří ze sboru „větší rodinu“ a nahrává pořádání akcí, při kterých je nižší počet účastníků výhodou – táborový oheň, výlety do přírody, posezení v restauračních zařízeních²² atd. S nižším počtem členů souvisí i nižší počet pořádaných akcí (v porovnání s regionem Střed), avšak z mého pozorování a z rozhovorů se členy společenství vyplývá, že nižší počet pořádaných akcí má za následek účast poměrně značného procentuálního počtu členů na jednotlivých událostech, což je dle mého názoru jednak cílem (roztříštěnost zde není příliš preferována) a jednak nutností, jelikož v takto malém sboru není snadné najít dostatek lidí schopných a ochotných samostatně pořádat větší počet akcí. Členové regionu Střed mají možnost volit z většího počtu pravidelných i nepravidelných aktivit regionu i celého sboru KS Praha, někteří si však stěžují na vzájemné překrývání akcí a přílišné vytížení aktivních členů společenství, kteří investují převážnou část své energie na pořádání či navštěvování nejrůznějších aktivit, avšak nezbyývá jim již energie na jejich osobní život mimo církev.

Obě společenství se aktivně i finančně zapojují do misijní práce. 1ACP investuje úsilí především do jednoho konkrétního projektu – misie do Moldavska, jehož se účastní značná část členů sboru. Jsou podporovány i další projekty, avšak práci v Moldavsku sbor „žije“, je jedním z nejčastějších témat na modlitbách a mnohdy je zmiňována i v rámci bohoslužeb. Region Střed prostřednictvím grantové komise a misijního fondu podporuje celou řadu misijních projektů a jednotlivých misionářů z domovského sboru i jiných denominací.

Pastoři obou společenství se shodují, že v současné době nemají církve příliš otevřené dveře do oblasti sociální práce, jelikož této sféry se ujaly nestátní neziskové organizace či sdružení. Církve jsou však s nimi v kontaktu a spolupracují. Jednotlivá společenství finančně či jinou formou praktické pomoci pomáhají nečlenům spíše ve výjimečných naléhavých případech, častěji je pomoc poskytována v rámci společenství – příspěvky bývají poskytovány zejména tehdy, když se některý člen dostane do tíživé (finanční) situace či pokud rodina nemá například dostatek financí na společnou sborovou dovolenou.

Popis bohoslužby

Bohoslužby regionu Střed se konají v moderním konferenčním sále budovy Fitzwilliam Business Centre, nejedná se tedy o typické církevní prostory. Po celém sále jsou rozestavěny židle, kazatel stojí před první řadou s mikrofonem v ruce,

²² O evangelizačních aktivitách budu hovořit později.

není zde kazatelna. Obvyklý počet návštěvníků bohoslužby se pohybuje okolo třiceti až čtyřiceti, pokud je přítomen též region Hostivař, počet účastníků je vyšší.

Bohoslužbu vede pastor regionu, který též káže. Avšak prostor vyjádřit se dostanou i ostatní členové sboru, například skrze tzv. svědectví, kterými věřící demonstrují, jak Bůh jedná v jejich životech, a jejichž smyslem je povzbudit ostatní členy společenství. Účastníci bohoslužby také v průběhu celé akce vystupují s cílem sdělit prorocká slova či prorocké obrazy. Svě zásadní místo v rámci bohoslužby zaujímají tzv. „chvály“. Ty obstarávají dvě střídající se kapely a jedna sólová zpěvačka. Text písní bývá většinou promítán na zeď. Lidé stojí, sedí, zvedají ruce, tleskají, ozývá se hlasitě „haleluja“, lidé vpředu tančí, někteří mávají prapory. Chvály jsou doplňovány modlitbami, méně často zaznívají nahlas modlitby v jazycích. Písně jsou přerušovány čtením veršů z Bible, nezřídka jsou pronášena slova povzbuzení či obrazy s výklady. V sále panuje živelná atmosféra, občas se ozve hlasitě zatroubení na šofar.

V době mého výzkumu byly v rámci kázání probírány dva tematické okruhy. První se týkal jednotlivých duchovních darů a jejich užívání, druhý okruh byl zaměřen na jednotlivé generace – problémy a radosti konkrétních životních etap. V době mého výzkumu kázal vždy pastor sboru, starší nebo hosté, avšak pastor mi sdělil, že v loňském roce byl v kázání mnohdy věnován několikaminutový prostor mladým lidem, kteří si chtějí kazatelskou službu vyzkoušet. Tematické bloky jsou voleny na základě projednávání a modliteb starších regionu, jednotlivá kázání, založená výhradně na několika biblických verších, si připravuje kazatel samostatně.

V rámci regionálních nedělních bohoslužeb je dvakrát měsíčně staršími sboru vysluhována Večeře Páně. Mohou se jí účastnit všichni, kteří prošli zkušeností konverze, bez ohledu na denominační příslušnost. Věřící, stojící podél sálu, si mohou vybrat z alkoholického a nealkoholického vína, které si podávají ve velkém poháru, společně s chlebem a slovy, která osvětlují význam vína i chleba a připomínají Kristovu oběť. Obřad je iniciován modlitbou a čtením z Nového zákona. Bohoslužba trvá přibližně dvě hodiny a po jejím skončení jsou přítomní pozváni na drobné občerstvení.

Bohoslužba 1ACP, které se účastní obvykle přibližně 20 lidí, se odehrává v poměrně malém, prostě vybaveném protestantském kostele, který patří ECM. V kostele se nacházejí dřevěné lavice a vpředu drobná kazatelna, avšak kazatelé za ní nestojí, nýbrž se s mikrofonem v ruce pohybují před první řadou lavic. Bohoslužbu vede pastor nebo kterýkoli člen společenství, který je vedením

pověřen. Kázání může pronášet pastor, členové vedení sboru či hosté z jiných denominací. Příslušnost k vedení sboru není pro kazatelskou službu podmínkou, avšak ostatní členové o tuto službu příliš často neusilují. V době mého výzkumu probíhala kázání na témata, která souvisejí se základními hodnotami sboru.²³ Každé téma bylo probíráno přibližně měsíc a zakončeno takzvanou panelovou diskuzí, ve které dostali členové sboru možnost podělit se s ostatními o své osobní zkušenosti spojené s probíraným tématem. Kázání probíhají buď v tematických blocích, nebo jednorázově – kazatel se v nich zaměřuje na aktuální situaci či problémy ve sboru. Témata tedy souvisí s aktuální potřebou a jsou založena výhradně na biblických pasážích.

Chvály jsou zajišťovány jednotlivci nebo chválicí skupinou – používají se kytary, bubny, bicí souprava, flétna, popřípadě další nástroje. Texty písní jsou promítány na stěnu, aby se mohli zapojit i nově příchozí. Chvály doplňují modlitby chválicích služebníků, též modlitby v jazycích či zpěvy v jazycích. Většina přítomných sedí, stojí, nebo se mírně pohybuje do rytmu, obvykle nedochází k žádným výrazným hlasitým projevům. Atmosféra je spíše poklidná, radostné písně se střídají se skladbami pomalými, navádějícími k rozjímání.

Obřad Večeře Páně bývá vysluhován první neděli v měsíci. Stejně jako v regionu Střed jsou k němu přizváni křesťané ze všech denominací, kteří za sebou mají zkušenost konverze. Vysluhuje jej pastor spolu s kterýmkoli členem sboru. Věřící přicházejí dopředu ke kazatelně, odlamují si z domácího upečeného chleba a pijí červené víno z malých oplachovatelných kalíšků. Před samotným obřadem se předčítají biblické verše, které k této události odkazují, přítomní jsou vedeni ke „ztišení“, modlitbě a přemítání o svém duchovním stavu. Po skončení bohoslužby jsou věřící stejně jako v regionu Střed pozváni na malé občerstvení a společné povídání.

Modlitby a Davidův stánek

V rámci výzkumu jsem se účastnila regionální akce nazvané Davidův stánek – neboli večera chval a uctívání. Pořadatel vysvětlil účel akce, který spočívá v nepřetržitém uctívání Boha – chválami a modlitbou. Hudební uctívání zajišťovala chválicí skupina s houslemi, kytarami, bubny a zpěvem. Dynamické chvály, doprovázené hlasitými projevy přítomných, tancem, zvedáním rukou,

²³ O těch budu hovořit v dalších kapitolách.

tleskáním, máváním prapory, byly vyvažovány hudbou spíše „meditativní“, poklidnou, při které přítomní seděli, stáli či klečeli. Celý večer zaznívaly tiché i hlasité modlitby, modlitby v jazycích, lidé vpředu sdělovali svá vidění, slova povzbuzení či prorocké obrazy. Panovala zde velmi uvolněná atmosféra, prostor byl dán nejrůznějším tělesným i hlasovým projevům, které jsou chápány jako prostředek k uctívání Boha.

Ranní regionální modlitby před bohoslužbou jsou oproti výše zmíněnému modlitebnímu setkání méně dynamické. V centru pozornosti je žehnání kazatelů a chválicím týmům. Lze zde slyšet modlitby či zpěvy v jazycích, avšak například pro tanec či mávání prapory zde není prostor.

Po celou dobu svého výzkumu jsem se účastnila modliteb 1ACP. Sborové modlitby probíhají obvykle ve strašnickém kostele, jednou měsíčně též v bytě jedné členské rodiny. Pravidelně se střídají modlitby za dané společenství; za přátele a známé (převážně nevěřící); za oblasti ve světě, které jsou ohrožovány válečnými konflikty a kde dochází k pronásledování křesťanů; a konečně za jednotlivce (ze sboru i mimo sbor). Na modlitbách se obvykle schází maximálně deset osob, první část je standardně věnována uctívání Boha a druhá část je zaměřena na konkrétní téma modliteb. Téměř po celou dobu modliteb zní glosolálie, nezděra se vyskytují prorocká slova či obrazy. Modlitby nemají předem striktně daný scénář, obvykle je na jejich počátku vytyčeno několik základních bodů týkajících se ústředního tématu daných modliteb, avšak v jejich průběhu obvykle vyvstávají nové podněty od jednotlivých přítomných, kterým je věnována pozornost; každý přítomný má možnost požádat o modlitby za svou konkrétní potřebu. Frekventovanými tématy modliteb jsou přímlyvy za spasení nevěřících, modlitby za uzdravení či požehnání do nejrůznějších oblastí lidského života. Ve vedení modliteb se střídá několik členů sboru.

Klíčové aktivity společenství z pohledu členů sborů

V rámci mého výzkumu mě zajímalo, které aktivity z výše zmíněných hodnotí informátoři jako zásadní pro sborový život i pro jednotlivé věřící.

Jako klíčovou aktivitu pro fungování společenství označil pastor regionu Střed domácí skupinky:

„Podle mě jsou zcela zásadní domácí skupinky. Slovo, chvály – to si můžete najít na internetu. Modlit se můžete na spoustě akcí, ale osobní obecnství, to nikde jinde není“ (P. Kácha).

Domácí skupinky jsou fenoménem, který je neoddelitelně spjat s Křesťanským společenstvím již od jeho počátků, jsou místem, kde věřící mohou řešit své osobní problémy, budovat vztahy a diskutovat o zásadních tématech víry. V současné době je znatelná snaha o znovurozšíření tohoto fenoménu po mírném útlumu v uplynulých letech, kdy domácí skupinky sice nevymizely, avšak jejich počet se snížil:

„... snažíme se znovu obnovit tuto aktivitu, protože náš sbor ve svém začátku přišel s tímto hnutím skupinek, a podle nás se to učila jiná evangelikální společenství a teď to praktikují. Snažíme se teď znovu probudit tohle úsilí, aby lidi byli zapojeni do skupinek, protože to je důležitá věc ve smyslu osobního sdílení se a řešení osobních problémů, protože na shromáždění většinou tohle řešit nejde, aby někdo řekl: potřebuji pomoc v tom a tom osobním problému“ (pan Běžový).

Kromě skupinek informátoři dále zmiňovali nutnost věnovat dostatečný prostor chválám a uctívání, ať už na nedělní bohoslužbě, nebo na speciálně zaměřených akcích:

„Vnímám velkou sílu při uctívání, při chvále, kdy se opravdu propojujeme, to je takové nepopsatelné a nadpřirozené, z toho mám radost“ (paní Nachová).

Informátoři hodnotí chválu jako činnost, která prohlubuje jejich vztah s Bohem a zároveň v ní čerpají energii a inspiraci pro fungování v dalších sférách života.

Tyto aktivity tedy moji informátoři považují ve svém křesťanském životě za zásadní. Sbor KS Praha i region Střed nabízejí značné množství aktivit pro všechny věkové kategorie, které dle odpovědí mých informátorů plně pokrývají potřeby členů sboru. Někteří informátoři dokonce vnímají v počtu pořádaných akcí jisté nebezpečí:

„... to se týká i mládeže, máme nakontaktované lidi zvenku, snažíme se jim věnovat, jsou aktivní lidé, kteří hodně řeší mládež, ale stává se, že ti lidi mění po roce školu, nedodělají zkuškové, to nasazení je tak velké, že mají problém najít dostatek energie na další věci. Lidi táhne komunita, ale někdy u toho prokrastinují. Takže tuhle věc se snažíme změnit v rámci mládeže, aby lidi byli motivováni dělat svoji práci dobře, aby to nepřeháněli se službou, protože služba Bohu není jen pořádání akcí. Na to, myslím, taky trochu trpíme, protože přátelství, čas s druhými lidmi, to se nedá kvantifikovat“ (pan Hnědý).

Pastor 1ACP uvádí jako klíčovou aktivitu pro dané společenství společné modlitby:

„Určitě jsou nejdůležitější modlitby. Protože modlitbami vstupujeme do duchovního světa, otevírá se nám skrze ně jiná dimenze, Boží slovo se stává na modlitbách reálné, jinak je to jenom litera“ (P. Sikora).

Modlitbám je v životě sboru věnován značný prostor, nejedná se pouze o úterní večery, nýbrž i o pravidelnou půlhodinu před shromážděním, v případě potřeby jsou vyhlášeny i modlitby za konkrétní problémy i po shromáždění, jednou za několik měsíců jsou pořádány třídní modlitby s půstem, které probíhají v kanceláři sboru či v letním sídle některých členů sboru. Dále jsou pořádány i takzvané řetězové modlitby, při kterých se v několika po sobě jdoucích dnech věřící střídají v „modlitební stráž“. Nejen pastor sboru, nýbrž i další členové vyhodnocují modlitby jako zásadní prvek v životě společenství:

„Je to důležité, protože mám pocit, že na tomhle základě stojí celý tento sbor, že to určuje směr, vztah, jaký ta církev bude mít k Bohu“ (slečna Vínová).

Další aktivitou, která má podle výpovědí informátorů zásadní význam pro podobu tohoto sboru, je akce „vaříme spolu“, která je určena pro členy sboru a koná se jednou ročně. Předmětem této schůze je projednávání finančního rozpočtu sboru a hlasování o jeho podobě, zhodnocení uplynulého roku a předkládání návrhů potenciálních změn do roku nadcházejícího. Členové sboru oceňují, že jsou přizváni k rozhodování o zásadních otázkách týkajících se směřování společenství:

„Další důležitou částí toho, co náš sbor dělá, je vaříme spolu, kdy všichni společně vymyslíme a dáváme do placu nové a nové nápady nebo řešíme stávající problémy. Není tam nikdo, kdo by měl patent na rozum, ale dělí se o to se všemi“ (slečna Vínová).

Členové obou společenství se shodují, že navštěvovat pouze nedělní bohoslužby by nemělo věřícímu člověku stačit, jelikož na těchto setkáních není dostatek času pro řešení osobních problémů jednotlivců. Aby křesťan duchovně rostl a prohluboval svůj osobní vztah k dalším věřícím a především k Bohu, je podle informátorů nutné, aby se účastnil dalších sborových aktivit – modliteb

či domácích skupinek, popřípadě aby duchovně čerpal na akcích, které jsou zaměřeny na uctívání.

V obou společenstvích je evidentní shoda v pojetí klíčových aktivit v podání pastorů a členů, kteří se nepodílí na vedení – v případě KS domácí skupinky a v případě AC modlitby. Tento soulad připisují jednak kázání a vyučování, která vyzdvihují důležitost těchto činností, a jednak setrávání členů ve společenstvích, která jim svými důrazy vyhovují. V případě regionu Střed vnímám vyzdvihování aktivit, jejichž součástí jsou chvály, částečně jako reakci na velké nasazení a značné zapojení „aktivního jádra“ do nejrůznějších nejen evangelizačních aktivit a s tím spojenou touhu po odpočinku, získání nové energie a soustředění se pouze na Boha, nikoli na práci s lidmi. Členové 1ACP dle mého názoru velmi oceňují, že jsou přizváni k některým důležitým rozhodnutím týkajících se jejich společenství, že se mohou podílet na směřování sboru, byť jen zčásti – zodpovědnost za sbor stále nese pastor společenství, který je vykazatelný Radě Apoštolské církve. Jsem přesvědčená o tom, že pastora snaha o přizvání členů k spolurozhodování značně určuje složení členů společenství.

Podíváme-li se na zmiňované klíčové aktivity v kontextu evangelikálního křesťanství, lze si všimnout, že jsou ve shodě s některými zásadními rysy evangelikalismu. Domácí skupinky jsou místem, kde je do hloubky probírána a diskutována Bible (zásadní autorita evangelikálního křesťanství), je zde prostor pro sdílení zkušeností mezi věřícími a společné modlitby – o těchto evangelikálních důzazech hovoří Lloyd-Jones (2011). Chvály popisují informátoři jako místo, kde se setkávají s Bohem a dochází při nich ke zvláštnímu propojení. Jsem přesvědčena o tom, že právě chvály jsou jednou z činností, které věřící připisují upevňování svého vztahu k Bohu, na který klade zejména letniční křesťanství důraz. Společné modlitby v 1ACP podle mého názoru částečně plní funkci domácích skupinek v regionu Střed. Poměrně nízký počet členů sboru (a tím i počet účastníků modliteb) umožňuje věnovat se jednotlivě konkrétním problémům jednotlivých lidí, přítomní mají možnost hovořit o svých problémech či radostech a sdílet je s ostatními. Oproti domácím skupinkám zde chybí pouze studium Bible. Společné modlitby regionu Střed jsou zaměřeny spíše na oblasti týkající se celého společenství (či jeho části). Akci „vaříme spolu“ chápu jako vyvrcholení snahy o zapojení laiků do zásadních otázek sboru, tato tendence je však zjevná v obou společenstvích – laici mají na starosti dílčí zodpovědnost – ať se jedná o vedení domácích skupinek, modliteb, chval, mládeže, nedělního programu pro děti či technických služeb. Zejména mladí lidé vítají tuto možnost zapojení se a potenciál seberealizace ve sborovém životě vyzdvihují:

„ ... idea je zapojit lidi tak, jak jsou obdarovaní na tu část služby, kterou dělají. To se týká i mě, že mohu vzít svoje talenty a nějak je použít pro ten sbor, aniž bych vystudoval, tak jsem mohl kázat, mohl jsem vést chvály. Není to tak, že bych musel sedět a jenom koukat, nebo jenom připravovat občerstvení, ale myslím, že u lidí, u kterých se najde nějaký talent, je reálný zájem je zapojit do života sboru aktivně“ (pan Hnědý).

„Letničnost“ společenství

Zásadním cílem mého výzkumu bylo zjistit, v čem spočívá podstata „letničnosti“ těchto společenství, jinými slovy, kde a jakým způsobem se projevuje „působení Ducha svatého“ tak, jak jej chápou sami členové sborů. V rámci rozhovorů pro mě tedy bylo zásadní to, jak sami věřící chápou Ducha svatého a jeho roli v životě křesťana.

Informátoři z regionu Střed se shodují, že je Duch svatý součástí Boží trojice.

„... jedna ze tří Božích osob, mně se líbí přirovnání, že je to voda, led a pára, pořád to samé, akorát v různých podobách“ (pan Běžový).

Jeho role je rozmanitá, informátoři jej zmiňují jako učitele, utěšitele, uzdravitele, zastance a přimluvce. Též vyzdvihují jeho podstatu jakožto Boží výkonné síly či moci:

„... je to Boží moc, která vstupuje do různých situací, které můžeme skrze moc Ducha svatého měnit“ (pan Běžový).

Duch svatý k věřícím podle členů sboru promlouvá, vede je, zmocňuje je k dílu, ke kterému byli Bohem povoláni, a prohlubuje jejich vztah s Bohem. U některých informátorů, zejména u žen, je zjevná jejich citová zaangażovanost:

„... ale z té Trojice je mi pravděpodobně nejbližší Duch svatý, protože já ho fakt mám jako nejlepšího přítele, jak se o něm říká, že je utěšitel a uzdravitel, tak v mém případě je to pravda, protože přicházel, když tam nikdo nebyl, a potěšoval mé srdce a díky tomu jsem vždycky mohla vstát a radovat se, když k tomu nebyl důvod. Já si nedokážu představit, že bych byla bez Ducha svatého, je to součást mě, bez něj by odumřel kousek mě“ (slečna Růžová).

Informátoři se shodují v důležitosti naplnění Duchem svatým pro život křesťana:

„... bez Ducha svatého nemůže být ani křesťanství, jenom víra v tradici, protože když ve vás nežije živý Bůh, tak děláte věci, troufnu si říci, z vlastní síly“ (paní Nachová).

Zároveň jsou však někteří z nich přesvědčeni, že naplnění Duchem svatým není pouze výsada letničních křesťanů:

„Včera jsem se bavil s katolickým farářem na ekumenické mši, ti lidé si neříkají, že jsou pokřtěni v Duchu svatém, nemají tyto názory, ale oni Ducha svatého mají a je vidět, že žijí s Bohem. Ono to není v té agresivní formě, třeba nemluví jazyky, ale pokud se s nimi člověk baví, tak vidí vřelost, která podle mě není nahraná, tu dává Duch svatý“ (pan Hnědý).

V jiných denominacích však letniční křesťané postrádají charismata, která slouží k upevňování jednotlivých věřících ve víře i k budování církve:

„Bez duchovních darů by to bylo hodně okleštěné. Je to něco, co mi chybí v některých jiných denominacích, když je člověk na bohoslužbách, že je moc dobré kázání, člověku to hodně dá, otevře v některých oblastech oči, ale člověk se tam nesetká do takové hloubky s Bohem. Bez Ducha svatého by se ale člověk neměl obejít, protože tím ochuzují své okolí, protože se pak nemohu aktivně postavit proti zlu, já pak můžu koexistovat s tím zlem, ale nemůžu ho vykázat“ (paní Tyrkysová).

Pastor regionu označuje letniční religiozitu za jednu ze zásadních hodnot společenství a s nelibostí konstatuje úpadek tohoto důrazu v pentekostálních církvích:

„... konkrétně třeba taková hodnota pro nás jako charismatický sbor je Boží moc, život z Božího ducha, modlitby za nemocné, prorokování, což je věc, která v poslední době hodně v letničních a charismatických sborech ustoupila. My se na to zaměřujeme tak, že o tom vyučujeme, kážeme, snažíme se mít hosty, teď v neděli budeme mít hosty, kteří se hodně modlí za nemocné, takže se snažíme to povzbuzovat u lidí (...)“ (P. Kácha).

Důrazy letniční teologie jsou tedy vedením sboru podporovány, což se projevuje například v bloku tematických kázání o duchovních darech či zvaním řečníků, kteří se této problematice věnují. V rámci bohoslužeb je vyhrazen určitý čas pro užití nejrůznějších duchovních darů, ať se jedná o dar prorocství, či slov povzbuzení, v případě potřeby se konají i modlitby za nemocné, je však zřejmé jisté časové omezení bohoslužeb, které sice nemají striktně daný neměnný scénář, avšak je evidentní snaha nepřekročit jejich dvouhodinové trvání.

Více prostoru pro letniční projevy se tedy přesouvá na jiné akce, jak upozorňuje pastor regionu:

„Hodně zažíváme Boží jednání ve chválách, ovšem ne tolik ve sboru, protože tam na to není prostor, to znamená, když je ten Davidův stánek, když jsou chvály a uctívání několik hodin, tak tam je vidět Boží jednání víc, třeba na konvokaci to bylo vidět hodně markantně, že Bůh jednal“ (P. Kácha).

Modlitebně-chválící akce nazvaná Davidův stánek, které jsem se v rámci výzkumu zúčastnila, je určena právě pro několikahodinové nerušené projevy letniční zbožnosti – hlasité modlitby v jazycích, prorokování, sdělování prorockých obrazů, tanec atd.

Další aktivitou, která je svým založením typická pro letniční křesťanství, je již zmiňované „místo uzdravení“, kde se skupina věřících modlí za tělesné, duševní i duchovní uzdravení konkrétních osob. Lze tedy poznamenat, že „letničnost“ tohoto charismatického společenství je do jisté míry odsunuta z nedělních bohoslužeb (kde se schází nejvíce členů regionu) na jiné, specializované akce (kde ovšem počet přítomných bývá výrazně menší).

Pastor regionu zmiňuje existenci mnoha lidí obdarovaných dary Ducha svatého v regionu, avšak vyjadřuje touhu po více viditelných projevech působení Ducha:

„U nás moc viditelných projevů není, jsme upřímní, chceme jich mnohem víc. Občas vidíme nějaké uzdravení, díky Bohu za ně. Hodně z těch uzdravení jsou špatně měřitelná. Něco mě bolí, už mě to nebolí. To, co je důležité, abychom zakoušeli, jsou takzvané stvořitelské zázraky, to znamená – něco mi chybí, něco mi doroste. To potřebujeme a moc jich není“ (P. Kácha).

Zároveň však také zdůrazňuje, že nelze zaměňovat dary Ducha a ovoce Ducha, které se projevuje v proměně charakteru věřících.

„Někdy je volání po zázracích a nějakých viditelných projevech Ducha svatého skrze modlitbu, skrze uzdravení, ale zároveň někdy přehlédneme zázrak, že Bůh někoho totálně proměnil, proměnil jeho charakter, a to je veliký zázrak“ (P. Kácha).

Jeden z mých informátorů zaznamenal změnu formy letničních projevů ve společenství v porovnání s devadesátými lety, tedy počátkem KS Praha:

„... více prorokujeme, méně se modlíme v jazycích na shromáždění, myslím, že se posouváme od vnější formy k té vnitřní, je to srozumitelné a také více konstruktivní, už to není ta agresivní letničnost, ale spíše to praktické využití“ (pan Hnědý).

Také další informátor reflektuje posun v přístupu k používání duchovních darů, porovnává současnou dobu s devadesátými lety:

„Vidím, že tam nějaký vývoj nastal, že z toho překotně rostoucího sboru, když jsem já byl v tom sboru, tak měl přes tisíc lidí, takže se samozřejmě občas stalo, že někdo řekl nějakou blbost, nebo řekl něco, co se někoho dotklo a opravdu mu to mohlo ublížit, ale to nebyl Bůh, kdo tohle udělal, nebo to byl Bůh z nějaké části a člověk si k tomu přidal něco ze sebe. A v tu chvíli nastávají zranění.²⁴ A ty lidi to nikdy neodpustí a dál šíří nějaké věci, že se něco dělo nebo děje a ono se to možná už dávno neděje, protože už jsme si to uvědomili. Takže si myslím, že je tohle potřeba ventilovat, protože nálepka, že něco se dělo v roce 1990, ještě neznamená, že se to děje dneska. Takže mám pocit, že je tam vývoj k nějakému usazení se na Bibli a rozsuzování těch věcí“ (pan Běžový).

Je evidentní, že zejména starší členové sboru, kteří jsou ve sboru již od jeho vzniku, mají potřebu velmi kriticky reflektovat právě období počátečních let společenství, kdy v rychle rostoucím sboru dle jejich slov ještě nebyly v některých ohledech objeveny způsoby, jak s duchovními dary nakládat, a tudíž z církve odešlo mnoho nespokojených a zklamaných lidí. Současná doba je tedy v tomto ohledu nahlížena jako „vyzrálejší“, avšak s ohledem na mizení některých zásadních fenoménů, jako například domácích skupinek, nelze hovořit o „zlatém věku“.

Informátoři 1ACP popisují Ducha svatého jako zprostředkovatele Boží reality a hlubokého vztahu mezi Bohem a lidmi, též jako „hybnou sílu“ od Boha.

²⁴ Jedná se o zranění citové, nikoli fyzické.

Charakterizují jej jako

„... Boží nitro, jaký je Bůh uvnitř, jeho vlastnosti, jeho srdce“ (pan Zelený).

Jeho působení přičítají proměnu lidských charakterů, která je výsledkem zkušenosti s Bohem, již lidé zažijí skrze Ducha svatého. Když informátoři hovoří o svých vlastních zkušenostech s působením Ducha svatého, zmiňují především nadpřirozený klid a pokoj v tíživých situacích:

„Já kolikrát zažila, co to je strach. A tohle je jako obklopení neproniknutelnou penou, je to něco neskutečně příjemného, asi na to nemám slov, ale bylo to obrovské“ (paní Šedá);

naději a východisko:

„... někdy se mi stane, že mám klid v situacích, ve kterých je naprosto iracionální, mám pocit, že je to jeho zásluhou, když si nevím rady, tak přijde pokoj a východisko z těch situací...“ (slečna Vínová).

Informátor, který neprodělal zkušenost křtu v Duchu svatém, se o křesťanech s touto zkušeností vyjadřuje takto:

„Pozoruji, že to způsobuje zapálení pro Boha, mám pocit, že když někde mluví, tak Bůh spolupůsobí s nimi. Ti lidé mají větší odvahu, výmluvnost, už nemluví jen člověk, ten se jenom snaží, aby mezi ním a Bohem nic nebylo, a Bůh to dělá skrze člověka, aniž by to člověk věděl, ti lidé se stanou takovým nástrojem“ (pan Zelený).

Obecně se informátoři shodují, že po křtu Duchem svatým se věřícímu rozšiřuje jeho duchovní vnímání:

„... jako kdyby se mi určitým způsobem rozjasnilo. Přijetí Ducha mě výrazně posunulo i ve vnímání Boha, v řešení situací, v duchovním rozměru“ (paní Modrá).

Z neformálních rozhovorů s členy společenství vyplývá, že nedělní bohoslužby jsou místem, kde jsou otevřené dveře pro všechny lidi, kteří se chtějí přijít podívat do církve, nevěřící jsou na bohoslužby členy sboru nezřídka zváni. Tomu je přizpůsobena i podoba bohoslužeb, které mají být srozumitelné i pro lidi, kteří

nemají s církevním prostředím žádné zkušenosti. „Poklidná“ atmosféra bohoslužby bez výrazných pohybových či hlasových projevů účastníků je způsobena zčásti tímto důvodem. Na bohoslužbě lze zaznamenat modlitby v jazycích, avšak i ony jsou spíše tiché, stejně tak modlitby za nemocné probíhají tiše a poklidně. Je zjevné, že těžiškem nedělních bohoslužeb je především kázání. Osobní záležitosti, především modlitební, jsou odkázány na vyřízení po bohoslužbě, především však na úterní modlitby, kde se scházejí obvykle pouze členové sboru či blízcí přátelé, nikoli veřejnost. V rámci úterních modliteb, tedy akce, která je některými členy vnímána jakožto klíčová pro fungování společenství, se tedy řeší konkrétní problémy jednotlivých členů i společenství jako celku, je zde též prostor pro službu duchovními dary – vyskytují se zde prorocká slova, prorocké obrazy, intenzivní modlitby za nemocné, živelná forma glosolálie a další viditelné projevy Ducha. Na modlitbách obvykle panuje domácí atmosféra, na kterou má pravděpodobně vliv poměrně malý počet účastníků, prostředí (v místnosti jsou do kruhu rozestaveny pohovky, věřící tedy sedí blízko sebe a vidí si do tváře, na rozdíl od sezení v lavicích v hlavní části kostela) a nepřítomnost nevěřících návštěvníků.

Informátoři obou společenství ve shodě s oficiálním letničním učením kladou zásadní důraz na osobu Ducha svatého, ať již jej popisují jako Boží moc, výkonnou sílu či Boží nitro, všichni bez výjimky hovoří o jeho velké důležitosti jak v životě jednotlivce, tak v životě církve. Ne všichni informátoři jsou však přesvědčeni, že naplnění Duchem je závislé na prodělané zkušenosti křtu v Duchu, znaky naplnění Duchem mohou vykazovat i křesťané, kteří neprošli touto zkušeností.

Ve spojitosti s letničním hnutím bývá uváděna emocionální a dynamická zbožnost, která se projevuje v podobě entuziastických bohoslužeb, v rámci kterých dochází k zapojení těla a výrazných hlasových projevů. Tento fenomén lze spatřit na bohoslužbách regionu Střed, kde je zjevný radostný ráz celého setkání – od dynamických chval s prapory a tanci, přes kázání, které mnohdy bývá přerušováno hlasitými zvoláními „haleluja“ z řad posluchačů, po nadšené reakce na svědectví, která vpředu hojně sdělují členové společenství. Taktéž kázání byla v době mého výzkumu zaměřena na letniční tematiku – duchovní dary. V průběhu bohoslužeb nebývá výjimkou, že přijde dopředu člověk, který se chce s přítomnými podělit o svůj duchovní prožitek – prorocké slovo či obraz. Přesto však je pastor regionu přesvědčen, že více prostoru pro působení Ducha je na jiných akcích – například výše zmiňovaném Davidově stánku či místu uzdravení. Podle mého názoru bohoslužba svým nabitým programem, pozdě přicházejícími lidmi, kteří se snaží usadit, snad i svým umístěním v čase (ráno mohou být lidé rozespalí a kolem poledne se již těší na oběd) neposkytuje ideální

podmínky k soustředění na duchovní záležitosti. Domnívám se, že aktivity pořádané ve večerních hodinách a soustředěné pouze na jednu vymezenou činnost (uctívání či přímluvné modlitby za ostatní) poskytují více prostoru pro působení Ducha tak, jak jej chápou členové sboru.

Zatímco bohoslužby regionu Střed se zdají být v souladu se základním popisem letničních bohoslužeb co do své dynamičnosti, bohoslužby druhého zkoumaného společenství tomuto modelu příliš neodpovídají. V některých případech lze sice zaznamenat radostný ráz chval, avšak nejsou doprovázeny žádnými výraznými tělesnými ani hlasovými projevy, přítomní poklidně sedí či stojí a zpívají. Kázání bývá vyslechnuto bez nápadných komentářů, svědectví členů jsou spíše výjimkou.²⁵ Avšak silně se zde projevuje prvek typický pro celé evangelikální křesťanství – významné zapojení laiků – členové, kteří nejsou ve vedení sboru, vedou bohoslužby, vysluhují společně s pastorem Večeři Páně, mohou kázat. V regionu Střed jsou též mladí lidé zapojeni do kazatelské služby, avšak vedení bohoslužeb či vysluhování Večeře Páně obstarávají starší sboru – je zde evidentní větší forma organizovanosti v porovnání s „rodinným vedením“ 1ACP. V případě obou společenství se domnívám, že centrem duchovního života a tvorby přátelských vztahů mezi věřícími navzájem jsou jiné aktivity než nedělní bohoslužby, těžiště života společenství se přesouvá na akce, kterých se účastní méně členů a je na nich větší prostor „jít do hloubky“ – ať se jedná o modlitby (v případě 1ACP), Davidův stánek nebo domácí skupinky (v případě regionu Střed) a evangelizační aktivity v případě obou společenství. V podobě bohoslužeb 1ACP je zcela určující snaha přizpůsobit dění potencionálním nevěřícím příchozím, tedy nevyděsit je, nezaskočit je výraznými projevy, které nejsou v naší společnosti zcela běžné. Pastor často vyzdvihuje snahu sboru o to, být „normální“, a tím se přiblížit lidem vně církve. Dalo by se tedy říci, že bohoslužby regionu Střed na mě působí jako určené především pro věřící, kdežto bohoslužby 1ACP směřují k co největší přijatelnosti pro lidi církví dosud nezasažené.

Z rozhovorů s oběma pastory vyplývá, že o mnoho cennější než počet duchovních darů ve společenstvích a jejich manifestace je proměna charakteru jednotlivých lidí, v tom spatřují pastoři největší nadpřirozený zásah. Cílem tedy není vidět zázraky pro zázraky, prahnout po jednorázových nadpřirozených zážitcích, nýbrž vést lidi k Bohu tak, aby se jejich životy postupně proměňovaly, což mohou tyto zážitky zprostředkovat.

²⁵ Prostor pro osobní příběhy a sdělení zážitků s Bohem je v tomto společenství v rámci panelových diskuzí probíhajících místo kázání přibližně jednou za měsíc.

Evangelizace

Evangelizace je, podle Nového zákona, nedílnou složkou života každého křesťana. Jak již bylo zmíněno výše, evangelikální křesťanství klade na evangelizaci zcela zásadní důraz. Existuje celá řada forem, jak lze předat evangelium, od takzvaného „osobního svědectví“ přes pouliční evangelizaci s kytarou či traktáty, rozhlasovou či televizní evangelizaci, až po takzvanou „evangelizaci mocí“, kde při kázání evangelia dochází k uzdravování nemocných.

Evangelizační úsilí se vztahuje nejen na společenství jako celky, nýbrž i na jednotlivé členy jako jedince, kteří by měli po celou dobu svého života předávat svědectví o svém obrácení. Oblast evangelizace byla jedním z témat, kterými jsem se zabývala v rozhovorech se členy společenství, zajímalo mě, které formy evangelizace preferují a které formy naopak neupřednostňují či přímo odmítají.

Z rozhovorů se členy regionu Střed vyplývá, že informátoři vnímají jako zcela zásadní najít formu evangelizace, která by danému člověku plně vyhovovala a mohl se s ní ztotožnit:

„Každý z křesťanů má jiné obdarování, moje manželka se například může dát do hovoru s kýmkoli a funguje to, není to blbé, trapné, násilné. Já tohle třeba moc neumím, ale jsou lidé, kteří zase umějí něco jiného. Takže myslím, že je důležité nenutit se do něčeho, ale zjistit, co mě samotného těší“ (pan Běžový).

Přestože žádný z informátorů kategoricky nezavrhl žádnou formu evangelizace, lze z výpovědí zřetelně vyčíst jistou nedůvěru vůči pouliční evangelizaci či posun směrem pryč od této formy:

„Evangelizace pro mě rozhodně není jít na ulici a říkat lidem o Bohu. Jako ano, i to může být forma evangelizace, ale když se řekne evangelizovat, tak to pro mě znamená způsob života...“ (paní Nachová).

„... vím, jaké to je, chodit po vysokých školách, stáli jsme před ČVUT, na strahovských, bubeneckých kolejích, Hvězdě. Bylo hrozně hezké dělat tyhle akce, jak je člověk mladý, zapálený, mladická nerozvážnost, myslí si, že má největší pravdu, rozdává tam bibličky (...), mělo to něco do sebe, ale asi teď se na to dívám jinak (...) Co je mi teď nepříjemné, když máte někde stát, něco rozdávat, říkat, že je Bůh miluje, když s nimi člověk nemá vztah. Kdo čte letáky“ (slečna Růžová).

Naopak dosti preferovaná forma předávání evangelia je založena na blízkých vztazích s nevěřícími lidmi, skrze osobní rozhovory a společně strávený čas:

„Já mám asi raději hovory s jedním dvěma lidmi. Nerada mluvím k masám, pro mě je evangelizace skrze vztahy“ (paní Tyrkysová).

Informátoři jsou přesvědčeni, že evangelizace má větší efekt, pokud je zaměřena na lidi, kteří jsou pro ni nějakým způsobem otevření, stojí o rozhovor či přímo hledají pomoc:

„Mně třeba přijde důležitý říkat o Bohu lidem, kteří o to stojí, kteří hledají (...) Každý má nějaká slabá místa, se kterými si neví rady, ať už je to nemoc, nebo nějaký osobní problém, se kterým bojuje, a ví, že to sám nezvládne. A v tom okamžiku je možné přijít k tomu člověku s tou nabídkou a říct, že Bůh tohle může udělat“ (pan Běžový).

Informátoři často též zmiňovali důležitost nenásilnosti a přirozenosti při šíření „dobré zprávy“:

„... takže jsem měla výborné rozhovory s muslimy, bavili jsme se o životě, o normálních věcech, ale nakonec se stalo, že oni sami se zeptali, jak to, že mám pokoj v životě, i když se některé věci v životě hrouť, jak to, že mám chuť se smát. Najednou člověk má možnost něco říct. Kdyby to člověk řekl na začátku, tak nevím, co by mu udělali“ (slečna Růžová).

Avšak nejen slova, nýbrž i skutky a celý život křesťana má být podle věřících evangelizací:

„... když žijeme evangelium, tak jakoby beze slov svědčíme (...) dosvědčovat svatostí život s Kristem, to si myslím, že je mnohem těžší, protože jsou tam nároky na to, když člověka vidí lidé například ve škole, jak se chová. Toto vnímám jako nejefektivnější a nejtěžší způsob evangelizace“ (paní Nachová).

Paralelně s evangelizací na úrovni jednotlivců probíhají evangelizační snahy celého regionu, potažmo sboru.

Kromě blízkých vztahů s nevěřícími lidmi a nasazením celého svého života při sdílení evangelia vyjadřovali informátoři touhu po přímém Božím vedení

při skupinovém oslovování lidí, kdy Bůh křesťanům odhaluje konkrétní věci v životech nevěřících, kteří si skrze to učiní zkušenost s Bohem:

„Líbila se mi evangelizace, kdy se skupina lidí modlí, aby jim Bůh ukázal nějaké obrazy, a podle toho najdou lidi, za které se mají modlit. Je to z Německa, dva až tři se modlili, Bůh jim například ukázal červenou čepici, kočárek a třeba řekl, že toho člověka bolí záda. Oni šli do ulic, našli tam toho člověka a modlili se za něj a ten člověk byl uzdraven“ (paní Tyrkysová).

Pastor 1ACP v souvislosti s evangelizací opět zdůrazňuje nutnost prožití osobní zkušenosti nevěřícího člověka s Bohem:

„... Boží slovo říká, že Boží království není ve slovech, ale v moci, takže bych to přeložil, že to není v argumentech, ale je to v té zkušenosti, osobní zkušenosti toho člověka, na základě které se rozhodne. A celá evangelizace je vlastně zprostředkovat lidem informace tak, aby lidé zatoužili po té zkušenosti, a otevřeli se pro tu zkušenost, aby si ji mohli sami prožít, a na druhou stranu, aby lidé zatoužili po té zkušenosti, tak na nás musí něco vidět“ (P. Sikora).

Tím, co má podle pastora přitahovat pozornost nevěřících lidí, je radost a „plnost života“, která je zpozorovatelná na křesťanech:

„Takže plnost života, plnost radosti, ale ne takové té nábožensky přeslazené, ale té opravdové radosti, která je potom nakažlivá bez nějakých zbytečných slov“ (P. Sikora).

Naplněnost či nenaplněnost věřících radostí a „životem“ je podle pastora naprosto zásadní, formy předávání evangelia se mohou lišit a vyvíjejí se:

„V devadesátých letech, po revoluci, fungovaly letáčky, fungovalo různé zprostředkování té zkušenosti například na ulici. Ale doba se mění, forma té komunikace se mění, ale to podstatné je pořád stejné. Akorát že lidé přijímají informace jinými kanály než před deseti nebo patnácti lety. A ta podstata je v té pravdě. Je to o tom, že ten člověk si na nic nehraje, co mám, to dám a buď má co dát, a šíří se to dál, anebo nemá co dát, a to žádné letáčky nebo humbuk na ulici nezmění“ (P. Sikora).

Ve shodě s tímto názorem odpovídají i další informátoři:

„... takže evangelizaci je potřeba dělat průběžně, přemýšlet nad jejími formami, reagovat na potřeby doby, dělat to jako v judu, využívat možnosti doby, nelpět na určitých formách. Podle mě je na evangelizaci nejtěžší odhadnout právě, která forma je v jaké době vhodná“ (paní Modrá).

Vidíme zde tedy tendenci nelpět na určitých konkrétních formách evangelizace, které by byly nedotknutelné. Avšak jsem přesvědčena o tom, že existují formy, které členové tohoto společenství preferují více než jiné. Všichni mí informátoři se shodují v oblasti evangelizace na nezbytnosti hlubokých vztahů a pokud možno nenucenosti, nenásilnosti a přirozenosti při předávání evangelia – v tomto ohledu dochází k prolínání osobní evangelizace a evangelizace společenství – v souladu s tímto důrazem sbor pravidelná i nepravidelná setkání v necírkevních prostorech – večerní posezení v restauracích a pivnicích, výlety do přírody, táborové ohně, kam jsou zváni nevěřící lidé, aby navázali přátelství s křesťany či se zbavili případných předsudků v uvolněné atmosféře:

„ Kolikrát mě napadá, že bychom se tady mohli sejít, je tu krásně, dá se tady chodit. Lidi by mohli přivést svoje nevěřící kamarády a udělat tady nějaký výšlap. Já po tom vždycky toužila. Mám ráda, když jeden před druhým neděláme nějaká gesta, když je to přirozené“ (paní Šedá).

Jsou zde patrné snahy vyjít ven z církevních prostor, nesnažit se primárně nalákat nevěřící do kostela, nýbrž přiblížit se k těmto lidem v pro ně přirozeném prostředí – například v pivnicích, navázat vztahy a teprve potom je případně pozvat na shromáždění či jiné aktivity v církevním prostředí. Pozornost sboru je zaměřena i na osoby, které nemají kladný vztah k církvi a není u nich velká pravděpodobnost, že navštíví církevní prostory.

„Třeba jak sbor dělá evangelizace v hospodách, tak si myslím, že je to dobré, že je to prostředí, kde to málokdo řeší, pro ty lidi, kteří by nepřišli do sboru“ (pan Zelený).

Tato snaha směřuje jednak k lidem, kteří mají za sebou špatné zkušenosti s církví a nejsou nakloněni možnosti přijít se v neděli podívat do kostela, avšak na večeri a pivo do restauračního zařízení jsou ochotni přijít, a jednak k lidem, kteří žádné výrazné zkušenosti s církví nemají, přesto však na základě nesympatií k církevnímu prostředí kostel nevyhledávají. V tomto sboru panuje

přesvědčení, že členové jsou schopni právě těmto lidem něco nabídnout – zprostředkovat jim víru novým způsobem, přijatelným pro ty lidi, kteří cítí odpor vůči náboženství.²⁶ Jsem přesvědčena o tom, že toto nastavení vychází z velké části z kulturního kontextu – členové sboru si uvědomují nedůvěru většiny Čechů vůči institucionalizované religiozitě a s tím spojenou nechuť k vyhledávání církevních organizací, proto věřící vycházejí za brány kostela, vstříc lidem, kteří se neodvažují sami přijít.

V oblasti evangelizace vykazují obě zkoumaná společenství několik společných idejí. Informátoři obou církví jsou přesvědčeni, že evangelizace neznámá pouze (ani především) rozdávát letáky s náboženskou tematikou, stát na ulici s mikrofonem či kytarou a oslovovat neznámé lidi či pořádát velké akce se zahraničními řečníky, většinou mých informátorů se tyto praktiky spíše přičí. Je evidentní, že tyto „neosobní“ formy evangelizace si křesťané spojují s dobou po převratu a nahlížejí je jako přežitě. Věřící jsou přesvědčeni o tom, že evangelizační formy, které fungovaly v minulosti, v současné době již nemusejí být efektivní a je nutné hledat nové způsoby, které osloví lidi právě tím, že jsou osobní. Jako nejefektivnější způsob evangelizace označují „evangelizaci vlastním životem“, vlastními činy, nikoli jen slovy. Změna v životě křesťana, která má upoutat nevěřící, je však zjevná především v dlouhodobém kontaktu s lidmi „ve světě“. Proto se křesťané snaží navazovat přátelské vztahy s lidmi mimo církev, snaha věřících je tedy spíše aktivně vyjít do světa nežli pasivně čekat, až se naplní kostelní lavice. Tato tendence je zjevná zejména v 1ACP, kde jsou evangelizační snahy koncentrovány do co nejméně formálních prostor tak, aby se nevěřící cítili mezi věřícími přirozeně.²⁷ V regionu Střed mají evangelizační aktivity o něco vyšší míru formálnosti, avšak i zde je snaha nevěřící zaujmout něčím, co primárně není spojeno s vírou – například kurzy se vztahovou tematikou. Na základě vztahů vybudovaných na těchto akcích je pak možné získat důvěru člověka a přirozeněji s ním hovořit o Bohu.

Zejména v 1ACP dochází ke značnému prolínání osobní evangelizace jednotlivců s evangelizací prováděnou společenstvím – trávení času s nevěřícími, hovory nad skleničkou vína či výlety do přírody fungují jak na individuální, tak na kolektivní úrovni, což je umožněno zejména nízkým počtem členů sboru. Preferované evangelizační formy jednotlivců, tedy formy spjaté s co nejvíce přirozeným

²⁶ Pojem náboženství v kontextu tohoto společenství vysvětluji v kapitole Hodnoty společenství.

²⁷ Narážím na již zmiňované táborové ohně, výlety do přírody, večery v restauračních zařízeních či společnou dovolenou v přírodě.

prostředím k hovorům se tedy přirozeně přelévají do evangelizace sborové. Naproti tomu větší počet členů a také větší rozpočet regionu Střed umožňuje zapojovat se do organizovanějších forem evangelizace a nejrůznějších projektů, které existují paralelně se snahami jednotlivců „svědčit svým vlastním životem“.

Jsem přesvědčena o tom, že evangelizace stojí u obou těchto společenství, v souladu s evangelikálním důrazem, ve středu zájmu. Způsoby předávání evangelia se mohou lišit, vyvíjet, měnit v průběhu času a přizpůsobovat dobovým možnostem, avšak výpověď zůstává stále stejná. V současnosti jsou preferovány takové formy, u kterých si mnohdy nevěřící ani neuvědomuje, že se evangelizace účastní. Věřící jsou vedeni k tomu, aby došli takového duchovního stavu, že celý jejich život bude evangelizací, nikoli pouze jeden den v týdnu či měsíci. Evangelizace nemá být pouze jednou činností vydělenou z běžného života, nýbrž jeho nedílnou součástí.

Závěr

V tomto článku jsem na základě komparace dvou společenství usilovala o přiblížení některých aspektů sborového života pentekostálních církví v České republice. Pokusila jsem se ukázat, jak zásadní roli hrají důrazy letniční zbožnosti pro členy společenství a do jaké míry jsou podporovány ze strany vedení sborů. Snažila jsem se zachytit posun od „agresivní letničnosti“ devadesátých let k současnému „zvnitřnění“, které popisují členové regionu Střed. Toto „zvnitřnění“ spočívá v přesunu pozornosti od „viditelných projevů Ducha“ k proměně lidských charakterů, kterou věřící považují za určující. Popisem bohoslužeb obou společenství jsem chtěla poukázat na fakt, že tato setkání mohou ve sborovém životě hrát odlišnou roli – mohou sloužit primárně buď pro členy sboru, nebo být nasměřovány k nevěřícím lidem, a tudíž se stávají jednou z evangelizačních aktivit. Toto zaměření výrazně ovlivňuje podobu bohoslužeb a určuje míru výskytu letničních projevů na těchto setkáních, případně jejich přesun na uzavřenější akce, které v mnohých případech chápou členové společenství jako zásadnější než nedělní bohoslužby.

Domácí skupinky a sborové modlitby jsou dle mého názoru místem tvorby vztahů mezi věřícími, osobního sdílení a řešení konkrétních situací v životech křesťanů, jsou tedy pro členy sborů nenahraditelné, zvláště v současnosti, kdy mnoho informací, kázání či hudby lze snadno nalézt na internetu. Zejména v 1ACP jsou též velmi kladně hodnoceny schůze, které poskytují věřícím možnost zapojit se do vedení sboru a rozhodovat o dílčích záležitostech ve směřování

společenství. V regionu Střed jsou (zejména mladí) lidé zapojováni do chodu sboru spíše skrze možnost kázat, vést skupinky či například obstarávat technické služby. Zapojení laiků má v daných sborech odlišnou formu, avšak v obou případech je vyzdvihováno jako velmi podstatné pro podobu společenství.

Hluběji jsem se zaměřila na evangelizační aktivity a pokusila se demonstrovat posun od tzv. „pouliční“ či „letákové“ evangelizace k formám osobnějším, založeným na dlouhodobých vztazích s nevěřícími. Evangelizace podle členů sborů nespočívá ve stání na ulici a rozdávání informačních materiálů, nýbrž celý život věřícího má být šířením evangelia. Zde můžeme vidět změnu, která se odehrála v rámci evangelikálního křesťanství od devadesátých let, tedy období vyprodaných sportovních hal, zahraničních kazatelů, kteří příkazují nemocným odhazovat berle, brýle a jiné zdravotní pomůcky, přičemž případný neúspěch je přisuzován nedostatečné víře dané osoby. Vůči takovým akcím, na které přicházely stovky lidí na výzvu, aby dali svůj život Bohu, avšak poté už nebyli na žádných křesťanských akcích viděni, cítí členové zkoumaných sborů přinejmenším skepsi. Podle mých informátorů je nutné udržovat s lidmi hledajícími i čerstvě obrácenými hlubší osobní vztahy. Neevangelizovat „na výkon“, kvantitativně, nýbrž věnovat jednotlivým lidem individuální péči, aby od víry neodpadli. Zásadní roli při evangelizaci připisují informátoři „vedení Duchem svatým“, které má věřícím odhalovat ony individuální potřeby nevěřících osob a zároveň ukazovat způsoby, jak se k těmto lidem přiblížit.

Monika Soukupová v roce 2015 ukončila bakalářské studium na Fakultě humanitních studií UK a v současné době je na téže fakultě studentkou magisterského programu Obecná antropologie – integrální studium člověka. Zaměřuje se na antropologii náboženství, zejména na antropologii křesťanství.

Kontakt: chaloupkovamonta3@seznam.cz

Použitá literatura

- Balmer, Randall H. 2002. *The Encyclopedia of Evangelicalism*. Louisville: Westminster John Knox Press.
- Bebbington, David W. 1993. *Evangelicalism in Modern Britain. A History from the 1730s to the 1980s*. London: Routledge.
- Bloesch, Donald G. 1988. *The Future of Evangelical Christianity. A Call for Unity Amid Diversity*. Colorado Springs: Helmers.
- Filipi, Pavel. 1988. *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

- Filipi, Pavel. 2012. *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).
- Gabrielová, Petra. 2009. „Historie rozhodných křesťanů letničních v dokumentech Státní bezpečnosti.“ In *Sborník Archivu bezpečnostních složek 2009*, 7: 113–121. Dostupné z <http://www.abscr.cz/data/pdf/sbornik/sbornik7-2009/kap09.pdf> [cit. 2015-05-14].
- Chaloupková, Monika. 2015. *Letniční a charismatické křesťanství v současné ČR – etnografická studie*. Bakalářská práce obhájená na Fakultě humanitních studií UK.
- Lloyd-Jones, David M. 2011. *Co je evangelikální? Základy, které nesmějí být opuštěny*. Žandov [Chlumec u Ústí nad Labem]: Poutníková četba.
- Mrázek, Miloš – Vojtíšek, Zdeněk. 2014. „Nové registrace II.“ *Dingir* 17, 2014, 1: 4–7. Dostupné z http://www.zvojtisek.cz/dokumenty/clanky/nove_registrace_ii_%2801_2014%29.pdf [cit. 2015-05-14].
- Olson, Roger E. 2012. *Příběh evangelikální teologie*. Praha: Návrat domů.
- Putna, Martin C. 2010. *Obrazy z kulturních dějin americké religiozity*. Praha: Vyšehrad.
- Vojtíšek, Zdeněk. 2004. *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice. Náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha: Portál.
- Vojtíšek, Zdeněk. 2008. *Netradiční náboženství u nás*. Praha: Dingir.
- Vojtíšek, Zdeněk. 2014. „Evangelikalismus – protestantské křesťanství přizpůsobené situaci náboženského pluralismu.“ *Lidé města* 16, 2014, 1: 23–66.

Internetové zdroje

- Sbory. Apoštolská církev. Dostupné z http://apostolskacirkev.cz/component/com_zhgooglemap/Itemid,263/externalmarkerlink,0/id,1/view,zhgooglemap/ [cit. 2015-06-21].
- Sbory. Dostupné z <http://www.nova-nadeje.cz/sbory.htm> [cit. 2015-06-21].
- Církev živého Boha. Hlavní stránka. Dostupné z <http://www.cirkevzivehoboha.cz/> [cit. 2015-06-21].
- Čemu věříme. KS Praha. Dostupné z <http://sbor.kspraha.cz/cemu-verime> [cit. 2015-06-21].
- Černý, Pavel. Evangelikální hnutí: kořeny, vývoj a současná reflexe. Dostupné z http://evangelikalni-teologie.cz/system/blobs/11/original/Cerny_Evangelikalni%20hnuti_koreny_vyvoj%20a%20soucasna%20reflexe.pdf?1320349667 [cit. 2014-04-06].
- Česká evangelikální aliance. Site. Dostupné z <http://www.ea.cz/> [cit. 2015-06-21].
- Denominace. Site. Dostupné z <http://www.ea.cz/52/denominace> [cit. 2015-06-21].
- Kdo jsme. Církev Nový Život. Dostupné z <http://www.novyzivot.cz/?lang=cs&action=kdo-jsme> [cit. 2015-06-21].
- O nás. Církev Křesťanská společenství. Dostupné z <http://www.kaes.cz/onas/onas.htm> [cit. 2015-06-21].
- Základní dokument Církve Křesťanská společenství. Církev Křesťanská společenství. Dostupné z http://www.kaes.cz/_download/ZD_2011.pdf [cit. 2015-06-21].